

לב להבין

הכנה ועיון במקרא

על סדר
פרשת השבוע

גליון נ"ז
פרשת פנחס
שנה ב'

לב הדברים

ביאורי
מקראות

והתשובה לכך פשוטה - שהרי כאשר באו לחלוק הארץ למטות אבותם, לכל אחד ממשפחת ישראל היה חלק ונחלה בארץ, וגם אלו שלא זכו ליכנס - נכנסו יורשיהם תחתם. וכיוון שייכם יהודה את תמר כלתו, ונולדו ממנה פרץ וזרח אשר באו בעצם להקים שם לאחיהם המתים, ממילא - הם אלו שנקרא שמם בנחלתם.

ועל כן הודיענו הכתוב שער ואונן מתו בארץ כנען - ותחתיהם קמו אחיהם אשר הם נכנסו תחתיהם בנחלתם, כמו שממשיך מיד 'וַיְהִיו בְּנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הָאֶרְחִי'.

וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לְאֹמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וְכֵן אֵין לוֹ וְהֶעֱבַרְתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבֵיתוֹ: (כו, ה)

שינה הכתוב בלשונו לגבי נחלת הבת שכתב בלשון 'וְהֶעֱבַרְתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ', ושינה ממה שאמר גבי שאר קרובים 'וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ'. וסיבת השינוי על פי פשוטו היא משום שבניגוד לכל אחד אחר, אין דרך הבת לעסוק בנחלה - ולעצמה אין לה תועלת מנחלה זו, ורק מעברת אותה לאביה או לבעלה - שהם יעסקו בה. ונמצא כל מה שיש לה באחוזתה זו - הוא במה שמעברת הנחלה לקרוביה, ועל כן כתב רחמנא לשון 'וְהֶעֱבַרְתָּם'.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּגְדָּה פ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֱלֶעָזָר בְּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר: (כו, א)

יש להבין מדוע באה כאן פיסקא באמצע הפסוק. והמעין יבחין שאחר שפתח בציווי 'צִוֹר אֶת הַמְּדִינִים וְהַכִּיתָם אוֹתָם' - ההמשך הראוי של פסוק זה היה צריך להיות מה שנכתב לקמן בפרשת מטות "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר; נָקֵם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמְּדִינִים אֲחֵר תֹּאסֹף אֶל עַמִּיה", וכאן בעצם מפסיק באמצע העניין. ועל כן באה פיסקא זו - להורות שנקטע פסוק זה באמצעו.

וסיבת הדבר שמפסיק בכל פרשיות הללו, הוא מה שנאמר שם 'אֲחֵר תֹּאסֹף אֶל עַמִּיה', ואם כן נזקק הכתוב קודם לכל לחתום ולצוות בכל ענייני סיום תפקידו של משה, לפני שיסתלק מהם. ועוד חזון למועד לבאר בעז"ה מדוע נצרכו לבוא כל עניינים הללו - קודם סיום תפקידו של משה רבינו.

בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנָן וַיָּמָת עַר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: (כו, יט)

יש לתמוה לאיזה צורך הזכירם הכתוב לער ואונן - אחר שכבר מתו בארץ כנען. וגם אם ראה צורך להזכירם - מדוע עשה זאת רק במנין הזה ולא בשאר המקומות שמנה את עם ישראל.

וּדְרַשְׁתָּ חֲזוֹ"ל כֹּאן - מִתְבַּקֶּשֶׁת מֵאֵלֶיָּה - 'בְּכוּלָּן נֹאמַר
בְּהֵן נִתְיַנֶּה, וְכֹאן נֹאמְרָה בְּהֵן הֶעֱבֵרָה - שְׂאִין לָךְ
שִׁמְעֵבִיר נִחְלָה מִשְׁבֵּט לִשְׁבֵּט אֵלָּא בֵּת, הוּאִיל וּבִנְהָ
וּבַעֲלָה יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ' - וְהַדְּבָרִים נִשְׁמָעִים מֵעוֹמֵק
מִשְׁמַעוּתִיָּה דְקִרְאָה - שֶׁהִיא הִיחִידָה שִׁמְעֵבֵרֶת נִחְלָה
לִשְׁבֵּטָה, כִּיּוּן שְׁזוֹ הִתְכַּלִּית הִיחִידָה שֶׁל הַנִּחְלָה
בִּידָה, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וַיִּדְבֹּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קִרְבְּנִי לְחֻמִּי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחֹחַ
תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: (בֵּת, א-ב)

כָּל הַרְוָאָה פְּסוּקִים אֵלּוּ יִתְמָה - מִה עֲנִיִּינָם לְבֹא כֹאן,
וְהֵלֹא לְכַאֲוָרָה מְקוֹמָן הוּא בִּסְפָר וִיקְרָא בְּתוֹרַת
הַקִּרְבָּנוֹת. חֲזוֹ"ל גַּם הִרְגִּישׁוּ בְּקוֹשִׁיָּה זֹו וְכָתְבוּ - שֶׁהִיא
כְּהַמְשָׁךְ לְפִרְשָׁה שְׁקֵדְמָה לָהּ - "לִפִּי שֹׁאֵמֵר מִשָּׁה
'יִפְקוּד ה' אִישׁ עַל הָעֵדָה אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם', אִמֵּר לוֹ
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, עַד שֶׁאֵתָּה מִפְקֵדִנִי עַל בְּנֵי
פְּקוּד בְּנֵי עַלִי שֶׁלֹּא יִנְהַגוּ בִּי מִנְהַג בִּזְיוֹן וְשֶׁלֹּא יִמִּירוּ
אֶת כְּבוֹדִי בְּאַלְהֵי הַנֶּכֶר מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דּוֹמֵה לְמִלָּךְ
שֶׁהִיָּתָה אֲשֶׁתּוֹ נִפְטַרְתָּ מִן הָעוֹלָם הִיָּתָה מִפְקֵדָתָה עַל
בְּנֵיהָ אִמְרָה לוֹ בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ הִזְהָר לִי בְּבִנִי, אִמֵּר לָהּ:
עַד שֶׁאֵתָּה מִפְקֵדִנִי עַל בְּנֵי - פְּקָדָם עַלִי שֶׁלֹּא יִמְרְדוּ בִּי
וְשֶׁלֹּא יִמִּירוּ אֶת כְּבוֹדִי".

אֲבָל עֲדִיין צָרִיךְ בִּיאוֹר רַב - מִדּוּעַ נֹאמַר לוֹ לְצוּוֹת אֶת
יִשְׂרָאֵל דּוּוֹקָא בְּפִרְשָׁה זֹו.

וְהִנֵּה קִרְבֵּן הַתְּמִיד בֹּא לְרֹגֶל הַמִּצִּיאוֹת הַתְּמִידִית
וְהַנֶּעֱלָה שֶׁל הִיָּת מִקְדָּשׁ הַשֶּׁם שׁוֹכֵן בְּתוֹכָנוּ. וְדָבָר זֶה
כּוֹלֵל בְּתוֹכוֹ תִּרְתִּי: רֵאשִׁית, שׁוֹכֵנִי לְהִימְצָאוֹת כְּבוֹד
הַשֶּׁם בְּתוֹכָנוּ תְּמִיד, וְלֹא זֹו בְּלִבָּד אֵלָּא גַּם נִיתְנָה לְנוֹ
הַזְכוּת לְעַבְדּוֹ וּלְשִׁרְתּוֹ בְּמַעֲוֵן מִשְׁכָּן כְּבוֹדוֹ. וּמִבֵּי
דְּבָרִים אֵלּוּ מִתְחַיֵּיב לְהִבְיֵא אֶת קִרְבֵּן הַתְּמִיד - דְּבָר
יוֹם בְּיוֹמוֹ.

וְכֹאשֶׁר נִעֲיִין נִמְצָא, שֶׁכְּבָר נִכְתְּבָה פִּרְשַׁת הַתְּמִיד
בְּשֵׁתִי פִּרְשִׁיּוֹת - אֲשֶׁר גִּדְּרָם וְעֲנִינָם תּוֹאֵם לְהַפְלִיא
אֶת שְׁנֵי הַמְּחַיִּיבִים לְהַבָּאת הַתְּמִיד.

הַפִּרְשָׁה הִרְאֵשׁוּנָה נֹאמְרָה בִּסְפָר שְׁמוֹת - בַּעַת סֹדֶר
יְמֵי הַמִּילּוּאִים וְחִנּוּכַת הַמִּזְבֵּחַ - וְקִבְעָה הַתּוֹרָה חִיּוּבוֹ
לְדוֹרוֹת - כֹּאֲוֹתוֹ הַקִּרְבֵּן שֶׁנַּעֲשֶׂה אֹז לְרֹגֶל בּוֹא שְׁכִינַת
הַשֶּׁם בֵּינוֹתָם. וְעַל כֵּן הוּא גַּם נִכְתָּב בִּסְפָר שְׁמוֹת -
שֶׁשֶּׁם הַמִּשְׁכָּן מִתּוֹאֵר מִצַּד הַקֵּב"ה שְׁבֹא לְשִׁכּוֹן
בְּיִשְׂרָאֵל, כִּמוֹ שֶׁהַפִּרְשָׁה שֶׁם חוֹתְמָתָהּ: "עַלֵּת תְּמִיד
לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָכֶם
שְׁמָה לְדַבֵּר אֲלֵיָּה שָׁם; וְנִעַדְתִּי שְׁמָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדָּשׁ בְּכָבֹד".

וְחִזְרָה פִּרְשָׁה זֹו וְנִשְׁנִית בִּסְפָר וִיקְרָא - שֶׁשֶּׁם עֲנִינֵנו
שֶׁל הַמִּשְׁכָּן הוּא מְקוֹם עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַמְּקוֹם - וְגַם עֲנִינֵנו שֶׁל קִרְבֵּן זֶה בֹּא שֶׁם עַל עֲבוֹדַת
יִשְׂרָאֵל הַתְּמִידִית לִפְנֵי הַמְּקוֹם, וְעַל כֵּן נֹאמַר שֶׁם
'וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וְכִבְעָר עָלֶיהָ
הַפֶּהָן עֲצִים בְּבִקְרָה בְּבִקְרָה וְעִרְבָה עָלֶיהָ הָעֵלָה וְהַקְטִיר
עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים' - וְהַפְּסוּק מִתְבָּאֵר עַל פִּי חֲזוֹ"ל
- שֶׁאֵתָּה הָעוֹלָה הָאִמּוּרָה בְּקִרְאָה - הִיא קִרְבֵּן תְּמִיד
שֶׁל שָׁחַר, וְאַחֵר שֶׁצִּיּוּנוֹ לְהַעֲלוֹת אֵשׁ מִן הַהִדִּיּוֹט
שֶׁתְּהִיָּה תְּמִיד וְלֹא תִכְבֶּה - הוֹרְנוּ לְהַעֲלוֹת עָלֶיהָ עוֹלָת
הַתְּמִיד שֶׁל שָׁחַר וְלַהֲשִׁלִּים עָלֶיהָ כָּל קִרְבָּנוֹת הַיּוֹם
וְלַחֲתֹמֶם בְּקִרְבֵּן הַתְּמִיד - שֶׁהוּא חֲתִימַת יוֹמוֹ שֶׁל
הַמִּזְבֵּחַ שׁוֹכֵנִי לְעַבּוֹד אֶת הַשֶּׁם עָלֵינוּ כָּל הַיּוֹם כּוֹל.

וְהִנֵּה לִפִּי הַסֹּדֶר בְּתוֹרָה - מִשָּׁה רִבִּינוּ הוּא הָעוֹמֵד מִצַּד
הַקֵּב"ה לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהַמִּשְׁכָּן נִבְנָה
וְנִחְנָךְ עַל יְדוֹ. וְעַל כֵּן שְׁמוֹ מְזוּכָר בְּפִרְשָׁה הִרְאֵשׁוּנָה
שֶׁל הַתְּמִיד - 'עַלֵּת תְּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֲלֵיָּה שָׁם'. וְאִילוֹ
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן - תִּפְקִידוֹ לְהַעֲלוֹת עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
הַמְּקוֹם. וְעַל כֵּן הוּא וּבְנָיו מְזוּכָרִים בְּפִרְשָׁה הַשְּׁנִיָּה
שֶׁל קִרְבֵּן הַתְּמִיד, מִצַּד הַמְּחַיִּיב שֶׁל עֲבוֹדָתָם הַתְּמִידִית
שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַמְּקוֹם - כִּמוֹ שֶׁהַפִּרְשָׁה שֶׁם פּוֹתַחַת:
'צוֹ אֶת אֹהֶלֶךְ וְאֶת בְּנָיו לֵאמֹר'.

וְהִנֵּה כַּעַת אִמֵּר לוֹ הַקֵּב"ה לְמִשָּׁה - 'וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ
גַּם אֶתָּה כְּאֲשֶׁר נִאֲסַף אֹהֶלֶךְ אֲחִיךָ'. וּמִיד בִּיקֵּשׁ מִשָּׁה
מִהַקֵּב"ה שִׁיפְקוּד אִישׁ עַל הָעֵדָה - לְמַעַן לֹא יִהְיוּ כְּצֹאֵן
אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה. וְעַל כֵּךְ נַעֲנָה מִן הַשְּׁמַיִם - 'עַד
שֶׁאֵתָּה מִפְקֵדִנִי עַל בְּנֵי פְּקוּד בְּנֵי עַלִי'. הֵינֵנו שֶׁלִּפְנֵי

וְשִׁעִיר עִזִּים אֶחָד הָפֹאֵת מְלֻכָּד עֲלֵת הַתְּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֶּיהָ: (כט, יז-יט)

מפרשה זו למדו חז"ל לניסוך המים מן התורה. ואת עצם הניסוך הנוסף בימי החג דרשו ממה שנאמר ביום השני 'ומנחתה ונסכיהם' וביום השישי - 'מנחתה ונסכיה', ומכאן משמע שבא לרבות שיש עוד נסכים שבאים עימה בימי החג. אבל לגבי טיב אותו הניסוך ומה נצטוינו להביא - זה למדו ברמז מיתורא דקרא, ממה שאמר הכתוב ונסכיהם' ונסכיה' כמשפטם' - כל אלו אותיות 'מים'.

אבל עדיין נצטרך להבין - שהרי סמוכים ובטוחים אנו שתורת השם תמימה אין בה חסר ואין בה יתר, ואם כן - יש מקום לשאול מדוע לימדה אותנו התורה עבודת ניסוך המים דווקא בדרך שכזו - על ידי רמיזתה ביום השני השישי והשביעי.

והביאור בזה הוא שאם היה רומזה הכתוב ביום הראשון של חג - היינו אומרים שהיא מתחייבת לרגל קדושת היום הראשון, וכשם שנקבע מקרא קודש בדינים מיוחדים - כגון נטילת לולב בכל מושבותם, כך גם נצטוו בו על ניסוך המים. ואם היה כותבו ביום הראשון - לא היה בכך בכדי ללמד על חובת הניסוך בכל יום ויום מימי החג.

ואם כן - היה ראוי להידחות ולהיכתב בשביעי, ומשם נלמד לכל ימי החג. אבל אם היה נכתב שם - הו"א שחיבו דווקא ביום השביעי - לרגל חיתום החג, וכעין עצרת לחג האסיף. וכמו שבאמת מצינו שתיקנו בו נביאים יום נטילת ערבה. ולכך אם היה נכתב ביום זה - לא היה בכך כדי ללמד על כל ימי החג.

ועל כן - כתב רחמנא ביום השביעי 'כמשפטם' - לומר וללמד - שיש לתמידי החג משפט מיוחד ושונה משאר תמידים. ואיזהו - זה מה שנרמז ביום השני והשישי - 'ונסכיהם', 'ונסכיה' - לרבות עוד ניסוך עימם. ונכתב דווקא בימים אלו לומר וללמד שנוהג בכל יום ויום מימי החג: בשני - ללמד שלא בגלל תחילתו דווקא, ובשישי - לומר שלא נתחייב לרגל חיתומו.

שאתה מבקש להעמיד את הנהגת ישראל שמסתלקת מהם, עליך לצוותם בעבודתם לפני - שתחסר להם מכאן והלאה לאחר הסתלקותכם.

ובעצם פרשה זו באה להעמיד ולכוון את עבודת השם בעידן שלאחר משה ואהרן. ולא לחינם בחר הכתוב דווקא בקרבן התמיד - משום שמכאן והלאה היה ראוי שיתבטל קרבן זה, אחר הסתלקות משה - שהוא המחייב לתמיד שבא לרגל השראת שכינה התמידית בישראל, ופטירת אהרן - שהוא היה הסיבה לתמיד שבא מצד זכותנו לעבוד לפניו, וכמו שנתבאר.

ובאמת - כאן התחדש מחייב חדש לקרבן זה - "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו" - כביכול ניתן לישראל להעלות את לחם המלך על שולחנו תמיד, ניתן להם כקרבן שהוא כביכול לכבוד המלכות.

ובאמת מזה מתחייב כל הדינים הרבים שלמדו מפרשה זו - שלא יביא אלא מן השמור, ושלא יביא אלא מתרומת הלשכה, ושיהו כהנים ולוים וישראל עומדין על גביו, וביקור הקרבן ד' ימים ועוד - כל אלו פרטי דינים בסדרי העבודה המתחייבים מגינוני המלכות בעת העלאת קרבן לחם המלך לפניו.

ויש ממין העניין להוסיף - שכן אנו מוצאים ביומו של י"ז בתמוז - שהוא היום שאירעו בו כל המאורעות המסמלים את הסתלקות שכינת השם וגילוי הנהגתו על ישראל (בשונה מת"ב שעניינו הוא התרחשות החורבן בפועל, ונתבאר כבר בהרחבה בגליון ו').

והנה אחד המאורעות המרכזיים שהיו ביומו של י"ז בתמוז הוא ביטול קרבן התמיד, כמו שנתבאר בדברי חז"ל. הדברים עולים בקנה אחד עם כל הנאמר בעניינו של קרבן זה - שכל כולו אנו בא אלא לרגל השראת השכינה התמידית בישראל, וביום שנסתלקה מישראל - בטלה גם עבודה נשגבה זו, עד שיחזירנה לנו השם במהרה.

‘תחת אשר קנא לא-להיו’ – קנאותיה דפנחס כתיקון הבגידה בברית

אם נטה את אזנינו לשמוע דברי הכתוב – נוכל למצוא מילה אחת שבאה בשלוש משמעויות באותו הפסוק: "פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הָשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאוֹתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹתִי". בפעם הראשונה מופיעה המילה 'קנאה' – כשמתאר את פועלו של פנחס – 'בְּקִנְאוֹ', בשניה – מהות פעולתו – 'אֶת קִנְאוֹתִי' היינו שקינא את קנאת השם, ובשלישית – במשמעות של חרון אף השם לעמו שבה ביקש לכלותם – 'וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹתִי'. וכאן אנו עומדים ונבוכים – ראשית – מהי באמת אותה הקנאה העלומה שמכוחה פעל ומחמתה זכה לברית כהונת עולם, ומלבד זאת יש לשאול שהרי לכאורה הפסוק סותר עצמו מיניה וביה, שהרי אם על ידי אותה הקנאה ביקש לכלות השם את עמו, מהי המעלה שקינא פנחס עצמו קנאה זו.

וכאשר נעיין בתורה נמצא שהמושג 'קנאה' בא במקרא בשתי משמעויות שונות, הרחוקות זו מזו – כרחוק מזרח ממערב. המשמעות הראשונה היא קנאת איש מרעהו כמו שנאמר – 'וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים', 'וַתִּקְנֵא רָחֵל בְּאֶחָתָהּ' 'וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחִיו'. וכנגדה נצטוונו בתורה ב'לא תחמוד', משום שזוהי מידה רעה שהתורה רצתה לרחקנו ממנה. ובמשמעות נוספת – במה שנאמר בפרשת סוטה – 'וְעֵכָב עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנְאָה אֶת אִשְׁתּוֹ'. וצריכים אנו להבין מה המאחד לב' משמעויות אלו, וכיצד הם משמשות במעשהו של פנחס שמחמתו הוא זכה לברית שלום מאת השם.

אם היו מבקשים מאיתנו להגדיר את הדבר שהוא היפך האהבה, נמצא שהמשימה אינה פשוטה כל עיקר. בניגוד למה שנהוג לחשוב, 'שנאה' אינה סתירה לאהבה, אדרבא – היא מעידה על קיומה ונובעת ממנה – כמו שפירשו את הפסוק 'כִּי גְדוֹלָה הַשֵּׁנָאָה אֲשֶׁר שֵׁנָאָה מֵאֲהָבָה אֲשֶׁר אֲהָבָה' – שיסוד השנאה אשר שנאה נבע ממה שאהבה קודם לכן. וכן הוא הדרך תמיד – שהשנאה מגיעה במקום שבו הייתה אמורה להיות אהבה. וכעין שאמר הכתוב – 'טוֹבָה תוֹכַחַת מִגָּלָה מֵאֲהָבָה מְסֻתָּרָה' – התוכחה מגלה ומראה על האהבה המסותרת.

המילה 'התנכרות' גם היא אין בה כדי להגדיר לנו ההיפך מאהבה. אולי אפשר לכנות אותה ה'יעדר' האהבה – אך לא פעולה הפכית ממנה. אך אם ניתן לפסוק לומר את דברו, נמצא שהדברים מפורשים במקרא: 'שִׁימִנִּי כַחוֹתָם עַל לִפְּךָ כַחוֹתָם עַל יְרוּעָךָ כִּי עֲזָה כְמוֹת אֲהָבָה – קִשָּׁה כְּשֹׂאוֹל קִנְאָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּיהָ אֵשׁ שִׁלְהִכְתִּיהָ'. הרי לנו שהפסוק הגדיר את ה'קנאה' כפועל ההפכי ל'אהבה' – וכאן אנו נדרשים להבין את משמעות הדבר.

והאמת היא – שהביאור בזה פשוט. אם האהבה היא גורם שפועל 'איחוד', אז ה'קנאה' באותו מקום – פועלת פירוד וריחוק. יסוד קנאת איש מרעהו נובע מכך שהאדם רואה את חברו כדבר נפרד ונבדל ממנו, ועל כן – הצלחתו זרה לו, ועינו צרה בה. מהות האהבה היא חיבור והתאחדות, ומי שמקנא – מוכיח בכך על פירוד ועל ההיפך האהבה. ועל כך נאמר – 'בכול אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו' – שהרי מחמת אהבתו אותם – הוא שמח בהצלחתם ורואה זאת כהצלחתו שלו.

וסימוכין לדבר אנו מוצאים בחז"ל – שהעמידו את פרשת קדושים תהיו כמשקל נגד לעשרת הדיברות, וכנגד 'לא תחמוד' הביאו את 'ואהבת לרעך כמוך' – מפני שזוהי התשובה שנותנת התורה לקנאה – בעת שיאהב האדם את חברו – ממילא לא יבוא לקנא לו ולהצלחתו.

וזוהי המשמעות גם של קנאה בפרשת סוטה – שם ה'קנאה' נובעת מתביעת הבגידה. במקום שבו הייתה אמורה לשרור אהבה – מגיעה קנאה גדולה – על הפגיעה בה. ובקנאה מעין זו – אין סליחה ואין מחילה – כדרך שנאמר (משלי ו, לד-לה): 'כִּי קִנְאָה חֲמַת גָּבֹר וְלֹא יִחְמוֹל בְּיוֹם נָקָם; לֹא יִשָּׂא פָנָיו כֹּל כְּפֹר וְלֹא יֵאָכֵל כִּי תִרְפָּה שָׁחַד'.

ובמקומות רבים אנו מוצאים לקנאה זו גם ביחס להנהגת השם: 'לא תשתחוה לאל אחר כי יי קנא שמו אל קנא הוא', 'כי אז יעשן אף יי וקנאתו באיש ההוא' 'אל קנא הוא לא ישא לפשעכם ולחטאותיכם'. לא מצינו בקרא 'קנאה' כלפי שמיא - אלא רק במשמעות של עבודה זרה ופניה לאלוהים אחרים. ובכל המקומות עניינה אחד - הקב"ה מקנא לפוגעים באותה ברית בינו לבין עמו, ומעניש את הבוגדים בה.

בשעה שעשה זמרי את מה שעשה, קנא הקב"ה לישראל קנאה רבה, עד שביקש לכלותם. משמעות מעשהו של זמרי הייתה הרבה מעבר לסתם חטא. שהרי במה שהכניס לתוך עדת ישראל בת אל ניכר בכך ביקש לומר - מה בינינו לבנים - בנותיהם ניקח לנו ובנותינו ניתן להם.

אין לך בגידה גדולה מזו - לאחר כל המעלות הרמות שהעפילו אליהן בני ישראל, אחר שקרבם ה' אליו ולעבודתו - ונתן להם משפטים צדיקים ותורות אמת - כל זאת היו לפניו כקליפת השום, ובשוויון נפש מכניס לעיני משה רבינו אל תוך עדת ישראל - בת עם נכרי - כאומר - הלא אנשים אחים אנחנו.

ועל כגון דא נאמר שקנאים פוגעים בו. מעשה שכזה - התורה לא ציוותה עליו בעונש - כי זה לא ישיג את מטרותיו. אין די בסתם עונש בכדי לתקן את הבגידה. התורה דרשה - שקנאים הם שיפגעו בו - היינו אלו שבאמת השיגו והגיעו לתכלית הברית בין הקב"ה לעמו - הם אלו שרשאים לקנא להשם אלוהיהם ולפגוע באותו הבוגד. לא רק בתורת ענישה - אלא בתורת 'קנאה' לברית השם אלוהיהם.

פנחס בן אלעזר חרף נפשו למות - בעת קנאו להשם אלוהיו. ולא לחינם מוזכר פרט זה בכתוב. מפני שקנאה לשם השם מחייבת מסירת הנפש למענו - שהרי תכלית האהבה היא שהנאהב מזהיר שחיי אינם חיים בלא מושא אהבתו. זוהי נאמנות אמיתית - במה שמראה שלדידו - אין לו חפץ בחיים ללא ברית השם אלוהיו. ועל כן נכרתה לפנחס ברית שלום - ברית כהונת עולם, שהרי במעשהו הוכיח שהוא הראוי ביותר לעמוד ולכהן כשלוחא דרחמנא.

זוהי העומק במה שדרשו חז"ל שפנחס - זה אליהו הנביא, אשר לא נאמרה בו מיתה אלא עלה בסערה השמימה. ולזאת זכה מכוח אותה ברית נצח - של דבקות במקור החיים, אחר שהוא הוכיח שהוא באמת דבק באלוהיו ובלא זה - אין לו משמעות לחייו.

וכמו שאנו מוצאים בו - בשעה שנחבא מפני מבקשי נפשו - התגלה אליו הקב"ה ושאלו: 'מה לך פה אליהו', ועל כך ענה "ויאמר קנא קנאתי ליי אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיך הָרְסוּ וְאֵת נְבִיאֶיךָ הָרְגוּ בְּחָרֶב וְאֶתְּרִי אֲנִי לְבָדִי וְיִבְקְשׁוּ אֶת נַפְשִׁי לְקַחְתָּהּ". גם אז - בימי אחאב כבימי המדבר - לא היה אכפת לו להשליך את נפשו מנגד - כי חייו כאין חשובים - בעת שהפרו ישראל את בריתם להשם.

אותו פנחס - זה אליהו, הוא זה שעתיד להשלים שליחותו ולהשיב את בני ישראל לתורת ה' - לפני בוא יום הדין הגדול לעתיד לבוא, כמו שאמר הכתוב: "זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחָרֶב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים; הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבִּיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְיָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא; וְהָשִׁיב לִב אָבוֹת עַל בָּנִים וְלִב בָּנִים עַל אָבוֹתָם פֶּן אָבֹא וְהִפֵּיתִי אֶת הָאָרֶץ חֲרָם".

ואזי - יבוא יום נקם ושילם, יום בו שיקנא השם לעירו ולעמו: "כֹּה אָמַר יְיָ צְבָ-אוֹת קִנְאִתִּי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְדוֹלָה וְחֲמָה גְדוֹלָה קִנְאִתִּי לָהּ; כֹּה אָמַר יְיָ שְׁבִתִּי אֶל צִיּוֹן וְשִׁכְנִתִּי בָתוֹךָ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר הָאֱמֶת וְהָרַ יְיָ צְבָ-אוֹת הָרָה קִלְקֵל".